

Державна служба України з надзвичайних ситуацій

Національна академія педагогічних наук України

Департамент освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Інститут інформаційних технологій та засобів навчання НАПН України

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 5

Львів-2017

УДК 378.14

ББК 74.58

I 74

Рекомендовано до друку вченою радою Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (протокол № 2 від 4 жовтня 2017 р.)

Рецензенти:

ЗІНЬКОВСЬКИЙ Юрій Францевич, доктор технічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, професор кафедри конструювання та виробництва радіоапаратури Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» імені Ігоря Сікорського.

ОЛІЙНИК Віктор Васильович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, ректор ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

МАТВІЄНКО Ольга Василівна, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, проректор з наукової роботи Київського національного лінгвістичного університету.

Редакційна колегія:

КРЕМЕНЬ Василь Григорович, д.філос.н., проф., дійсний член НАН і НАПН України, президент НАПН України, президент Товариства «Знання» України (голова).

КОЗЯР Михайло Миколайович, д.пед.н., проф., член-кореспондент НАПН України, генерал-лейтенант служби цивільного захисту, ректор Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (заступник голови).

НИЧКАЛО Нелля Григорівна, д.пед.н., проф., дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України (заступник голови).

БИКОВ Валерій Юхимович, д.т.н., проф., дійсний член (академік) НАПН України, директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України.

БИКОВА Олена Валентинівна, к.пед.н., доц., начальник управління європейської інтеграції та міжнародного співробітництва ДСНС України (за згодою).

ГУРЕВИЧ Роман Семенович, д.пед.н., проф., дійсний член (академік) НАПН України, директор Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

КОВАЛЬ Мирослав Стефанович, к.пед.н., проф., перший проректор з науково-педагогічної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

КУЗИК Андрій Данилович, д.с.-г.н., проф., проректор з науково-дослідної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

ЛИТВИН Андрій Вікторович, д.пед.н., проф., завідувач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

ЛУК'ЯНОВА Лариса Борисівна, д.пед.н., проф., член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

МАНДЗІЙ Любомира Степанівна, к.політ.н., доц., директор департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації.

РАДКЕВИЧ Валентина Олександрівна, д.пед.н., проф., дійсний член (академік) НАПН України, директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

СПРИН Олег Михайлович, д.пед.н., проф., член-кореспондент НАПН України, заступник директора з наукової роботи Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України.

ТОПУЗОВ Олег Михайлович, д. пед.н., проф., член-кореспондент НАПН України, віце-президент НАПН України.

ТИМЕНКО Володимир Петрович, д. пед. н., проф., учений секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

ШУНЕВИЧ Богдан Іванович, д.пед.н., проф., директор Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, І 74 перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 5. / За ред. М.М. Козяра, Н.Г. Ничкало. – Львів: ЛДУ БЖД, 2017. – 400 с.

Висвітлено проблеми методології, теорії і методики підготовки фахівців до використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Проаналізовано сучасні підходи до формування професійної компетентності учнів, курсантів і студентів, а також підготовки педагогічних працівників до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, створення і використання електронних освітніх ресурсів. Проаналізовано проблеми менеджменту інноваційних освітніх проектів і програм та управління інформаційною безпекою і культури безпеки професійної діяльності.

Для педагогів загальноосвітніх, професійних, вищих навчальних закладів та інститутів післядипломної освіти, наукових працівників, аспірантів, докторантів.

ПРОБЛЕМИ ПСИХОПЕДАГОГІКИ БЕЗПЕКИ

УДК 159.204.37

І. О. Баклицький, канд. психол. наук, доц., В. І. Слободяник, канд. психол. наук, доц., Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львов

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСЕЙ СХИЛЬНОСТІ ДО РИЗИКУ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ДСНС УКРАЇНИ

У статтю представлено результати експериментального дослідження співробітників пожежно-рятувальної служби ДСНС у Львівській області за стажем до 7 років. Здійснений порівняльний аналіз середньогрупових величин показників особистості в групах схильних і несхильних до ризику працівників екстремальної галузі. Проведений кореляційний і факторний аналіз схильності до ризику з індивідуально-психологічними характеристиками особистості співробітників ДСНС.

Ключові слова: пожежно-рятувальна служба, схильність до ризику, працівник екстремальної галузі.

The results of experimental research on fire and rescue service workers of SES of Ukraine with record of serving up to 7 years are presented in the article. The comparative analysis of average indicators of a personality in groups with/without risk in extreme sphere is carried. Correlational and factor analysis of disposition to risk with individual and psychological characteristics of workers of SES of Ukraine.

Key words: fire and rescue service workers, disposition to risk, worker of extreme sphere.

В статье представлены результаты экспериментального исследования сотрудников пожарно-спасательной службы ГСЧС во Львовской области со стажем до 7 лет. Осуществлен сравнительный анализ среднерупповых величин показателей личности в группах склонных и несклонных к риску работников экстремальной отрасли. Проведен корреляционный и факторный анализ склонности к риску с индивидуально-психологическими характеристиками личности сотрудников ГСЧС.

Ключевые слова: пожарно-спасательная служба, склонность к риску, работник экстремальной отрасли.

Постановка проблеми. Сьогодення внаслідок бурхливого соціально-економічного розвитку гостро ставить перед людством проблему зростання кількості екстремальних і напружених ситуацій, які пов'язані з небезпекою і вимагають ризикованих дій. У зв'язку з цим виникає негайна потреба в здійсненні глибокого теоретико-методологічного й експериментального аналізу сутності ризику та чинників, що зумовлюють схильність до нього.

Широке висвітлення загальної проблеми й оригінальне бачення психологічних чинників схильності до ризику працівників знайшли відображення у працях вітчизняних (А. П. Альгін, Т. В. Грязнова, О. А. Долгі, І. Е. Задорожнюк, А. В. Зозолук, А. Г. Костінська, М. А. Котік) і зарубіжних учених (В. А. Лефевр, А. Маленгетті, N. Luhmann, X. Екхаузен). Проблему схильності до ризику особистості досліджують А. П. Альгін, К. К. Платонов, Г. Н. Сонцева, А. Б. Орлов, Т. В. Грязнова, В. А. Петровський, М. А. Котиков, І. Ю. Козелецький та ін. У працях цих та інших вітчизняних вчених переважають дослідження щодо ризику, діяльності з подоланням невизначеності ситуації вибору, в процесі якої є можливість кількісно і якісно оцінити ймовірність досягнення бажаного результату невдачі чи відхилення від цілі, ризику як специфічного процесу вибору варіантів дії в ситуації невизначеності або небезпеки як безпосередня дія суб'єкта.

Водночас у відомій нам літературі відсутні психодіагностичні дані щодо аналізу психологічних чинників схильності до ризику співробітників пожежно-рятувальних підрозділів.

Схильність до ризику є складним утворенням особистості, яке зумовлене вродженими задатками, мотивацією, умовами діяльності та системою комунікації.

Різні автори дають різне тлумачення поняття «ризик». Так, А. П. Альгін у понятті «ризик» вбачає діяльність, пов'язану з подоланням невизначеності ситуації вибору, в процесі якої є можливість кількісно і якісно оцінити ймовірність досягнення бажаного результату, невдачі чи відхилення від цілі [1, с. 19-20].

Аналіз наукових джерел дає найрізноманітніше уявлення про ризик. З позиції свідомої поведінки даному поняттю відповідають три взаємозв'язані значення: 1) ризик як специфічний процес вибору варіантів дії в ситуації невизначеності або небезпеки; 2) ризик як безпосередня дія суб'єкта «на удачу в надії на щасливе завершення»; 3) ризик, який передбачає ймовірність позитивного чи негативного характеру наслідків [2].

У нашому дослідженні розглядається поняття «схильність до ризику» та чинники, які зумовлюють її формування, на прикладі працівників рятувальних підрозділів. Вибірку склали 66 співробітників пожежно-рятувальної служби ДСНС у Львівській області.

Метою дослідження було з'ясування структурної організації та психічних чинників схильності до ризику співробітників пожежно-рятувальної служби в умовах професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – феномен схильності до ризику співробітників пожежно-рятувальної служби.

Предмет дослідження – психологічні чинники схильності до ризику співробітників пожежно-рятувальної служби, взаємозв'язок схильності до ризику з мотивацією, механізмами психологічного захисту, моделями волаючої поведінки та стійкими рисами особистості.

Гіпотеза дослідження. Ми виходили з того, що рівень схильності до ризику співробітників пожежно-рятувальної служби перебуває у взаємозв'язку з рівнем мотивації, ціннісними орієнтаціями, механізмами психологічного захисту, моделями долаючої поведінки та іншими індивідуально-психологічними властивостями особистості.

Методи дослідження. Для виконання завдань дослідження використовувався комплекс психодіагностичних методик, за допомогою яких вивчалися різні аспекти структури особистості, зокрема методика дослідження схильності до ризику (О. Шмельова); методика багатофакторного дослідження Р. Кеттела; біографічний опитувальник особистості; шкала SACS (Стратегії і моделі волаючої поведінки); методика «Мотивація успіху та уникання невдач» (А. Мехраб'ян); опитувальник на визначення психологічних механізмів захисту Р. Плутчика; методика діагностики ціннісних орієнтацій О. Ф. Потьомкіної [3; 4; 5; 6].

Аналіз експериментальних даних показав, що 13% від загальної кількості досліджуваних були з високим рівнем схильності до ризику, 87% – із середнім рівнем схильності до ризику.

У результаті здійснення порівняльного аналізу первинних даних у групах схильних і несхильних до ризику за критерієм Т. Стюдента виявлено статистично значущі ($P < 0.05$) за такими характеристиками, як інтелект, конформність – домінантність, захисний психологічний механізм витіснення, моделі долаючої поведінки, що виявляється у формі обережних і непрямих дій, індивідуальні та сімейні цінності, орієнтація на підвищення зарплати.

Для більш глибокого вивчення схильності до ризику в працівників із допомогою кореляційного аналізу була досліджена структура їх індивідуальних властивостей. На рівні $P < 0.05$ статистичної значущості виявлені такі кореляційні зв'язки: прямий кореляційний зв'язок схильності до ризику та рівнем інтелекту ($r = 0.33$), фактором Е «домінантність – підлеглість» ($r = 0.31$), з фактором М «практичність – розвинута уява» ($r = -0.29$), з моделлю волаючої поведінки, зміст якої визначається асертивними діями ($r = 0.24$); обернений кореляційний взаємозв'язок схильності до ризику та домінантністю індивідуальних цінностей ($r = -0.27$).

Також слід зазначити, що чим вищий рівень інтелекту, тим вища схильність до ризику. Ризик в екстремальних ситуаціях завжди пов'язаний зі швидкістю мислення. Людина проявляє рішучість і сміливість при здатності мислити абстрактно, проявляється проникливістю в сприйнятті особливостей небезпечної ситуації та виходу з неї. Схильність до ризику розвивається на основі високих інтелектуальних здібностей і можливостей, зростає із набуттям впевненості у своїх діях завдяки здатності швидко і логічно мислити.

Як показали дослідження, схильність до ризику є стійкою психологічною рисою характеру працівників, вона піддається формуванню і залежить від інших психологічних особливостей його особистості та умов професійної діяльності та безпосередньо залежить від рівня розвитку основних індивідуально психологічних характеристик. Нами виділені окремі психологічні чинники схильності, які впливають на формування загальної схильності до ризику: висока самооцінка, установка на зовнішнє оточення, схильність до агресії та імпульсивності, виражена потреба в домінуванні та самоствердженні, мотивація в униканні невдачі, високий рівень домагань, соціально-ціннісні орієнтації, сила нервової системи.

У співробітників із низьким рівнем схильності до ризику спостерігається тенденція до фрустрації, напруженості, незадоволення досягнутими результатами, високий рівень Его-напруженості. Їхня несхильність до ризику породжує незадоволеність собою і не дозволяє розслабитися з досягненням успіху. В групах схильних і несхильних до ризику за фактором «MD» (адекватна самооцінка) прослідковуються статистично не значуща самооцінка. Проте середні значення даного показника вказують на те, що рятувальники схильні завищувати і переоцінювати себе і свої можливості. При тому більшою мірою це властиво менш схильним до ризику. Крім того, в групах із різним рівнем схильності до ризику окреслюються певні відмінності за показниками сили Я і сімейною ситуацією розвитку. В схильних до ризику пожежників більше виражена сила Я і здатність добиватися свого. Схильність до ризику в перспективі може формуватися і розвиватися на ґрунті невдоволеності взаємостосунками з батьками. Обережність є характеристикою невпевнених у собі особистостей із низькою здатністю протистояти перешкодам на шляху до досягнення цілей.

У результаті аналізу середніх значень показників механізмів захисту в порівнювальних групах виявлено статистично значущі відмінності за ступенем розвитку психологічно-захисного механізму витіснення. Виявляється, що у рятувальників, більш схильних до ризику, витіснення відіграє більшу роль, ніж в обережних. Забування чи ігнорування травматичного досвіду, незносних травм допомагає розвитку схильності до ризику.

Статистично значущих відмінностей у групах схильних і несхильних до ризику також не виявлено за показниками мотивації успіху – неуспіху. Загалом у вибірці переважає мотивація досягнення успіху. Лише одна особа із 66 опитаних спрямована на уникання невдачі [7, 8].

Для більш повного і якісного розуміння структури схильності до ризику в працівників ми застосували факторний аналіз, у результаті якого було виявлено 20 статистично значущих факторів, серед них найбільш ефективним є: фактор емоційної стійкості та психологічного захисту від стресогенних впливів в екстремальних умовах діяльності. Слід вказати, що даний фактор характеризує досліджувану вибірку як емоційно нестійку, чутливу до змін, із вираженими тенденціями до захисної поведінки типу регресії, заміщення і реактивного утворення.

Другий фактор з інформативністю 8,7% має найбільш значущі фактори навантаження за показником «практичність – розвинута уява» і розглядається нами як фактор надійності.

Третій фактор з інформативністю 6,1% виділяється на базі показника стилю виховання. Тому його доцільно інтерпретувати як фактор виховного впливу.

Четвертий фактор з інформативністю 5,3% визначається факторним навантаженням рангових показників зовнішньої стимуляції до діяльності в екстремальних умовах. Це підвищення зарплати ($r=0.82$) і негрошові винагороди ($r=-0.42$). Виходячи з зазначених показників, даний фактор доцільно інтерпретувати як фактор зовнішньої мотивації: чим більше у своїй діяльності співробітники пожежно-рятувальних підрозділів орієнтуються на не грошові винагороди і менше на підвищення зарплати, тим більший вплив чинять дані мотиви на формування загального профілю особистості рятувальника. Цей феномен знаходить подібні риси з відомим у соціальній психології з ефектом недостатнього виправдання.

П'ятий фактор можна розглядати як фактор самостійності (інформативність 5,1%) оскільки в ньому найбільшу факторну вагу з протилежним знаком отримав показник пошуку соціальної підтримки ($r=-0.829$). Виділення даного фактора може свідчати на користь того, що рятувальники належать до тієї категорії людей, які не шукають соціальної підтримки в інших, а навпаки, забезпечують своєю підтримкою і допомогою у складних ситуаціях життя, рятуючи життя і майно потерпілих від пожежі.

Факторне навантаження шостого фактора (з інформативністю 4,4%) задається показниками віку ($r=0.891$) і стажу ($r=0.874$). Даний фактор можна інтерпретувати як віковий, який констатує зміну психологічних профілів показників залежно від віку і стажу роботи в екстремальних умовах.

У сьомому факторі з інформативністю 4,3% найбільшу факторну вагу має показник конформізму-нонконформізму ($r=0.774$). Зі значущою вагою з протилежним знаком сюди входить також показник емоційного забарвлення і динамічності спілкування ($r=-0.549$). Тому цей фактор можна інтерпретувати як фактор нонконформуністичний, який наділяє рятувальників такими рисами, як домінантність, владність, напористість, впертість, агресивність, самовпевненість і незалежність у поглядах і поведінці.

Восьмий фактор, інформативність якого – 4,2%, включає показники з високими факторними вагами схильності до таких механізмів захисту, як заперечення ($r=0.853$) та раціоналізація ($r=0.768$) [8].

Крім розглянутих головних факторів, виділяються допоміжні фактори, інформативність яких менше 4%. У працівників, схильних до ризику, до найінформативніших увійшли фактор раціонального захисту позитивного Я, фактор нонконформізму і високого самоконтролю, у групі несхильних до ризику – фактор загальної психічної нестійкості та фактор схильності до пасивної асоціальної поведінки. У працівників, схильних до ризику, фігурують показники раціональних механізмів захисту, психічної нестійкості, реактивного утворення, орієнтації на підвищення зарплати, домінантності індивідуалістичних цінностей, мотивації уникання невдачі, нонконформізму, високого самоконтролю, розвиненої уяви, неврозогенного стилю виховання, схильності до асоціальних дій, високого інтелекту. В осіб із низьким рівнем схильності до ризику домінують такі показники, як емоційна нестійкість, схильність до регресії та заміщення як психологічних механізмів захисту, домінантність мотиву просування по службі над матеріальними мотивами, несміливість, вираження сили Я [7; 8].

Список літератури:

1. Алегин А. П. Риск и его роль в общественной жизни. – М., 1989. – 187 с.
2. Солнцева Г. Н. Наука риска и энергия. – 2001. – № 9. – С. 57-60.
3. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Монуйлов. – 2-е изд., док. – М. : Психотерапия, 2009. – 544 с.
4. Практическая психодиагностика. Методики и тесты / редактор-составитель Д. Я. Райгородский. – Самара : «БАХРАХ-М», 2002. – 672 с.
5. Баклицький І. О. Психологія праці : підручник. – 2-ге вид., перероб і доп. – К. : Знання, 2008 – 655 с.
6. Сымонюк Э. Э. Психология профессионально обусловленных кризисов. – М. : Издательство Московского психолого-социального института ; Воронеж : Издательство НПО «Модэк», 2004. – 320 с.
7. Слободяник В. І. Психологічні чинники схильності до ризику працівників ДСНС / В. І. Слободяник, І. О. Баклицький // Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи : збірник тез доповідей Третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції / Військова академія (м. Одеса), 2016. – Одеса, 2016. – С. 315-316.
8. Слободяник В. І. Дослідження психологічних чинників схильності до ризику працівників ДСНС / В. І. Слободяник, І. О. Баклицький, Р. І. Сірко // Сучасний стан цивільного захисту України: перспективи та шляхи до Європейського простору : матер. 18 Всеукраїнської науково-практичної конференції рятувальників 11-12 жовтня 2016 року. – Київ : ІДУЦЗ, 2016. – С. 25-28.

<i>В.В. Молодиченко, Н.А. Молодиченко</i> ДИНАМІКА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНТЕНСИВНОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	65
<i>О.В. Нітенко</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНШОМОВНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ ПРАВА	69
<i>С.М. Пастухов, В.Н. Рябцев</i> МЕТОДОЛОГІЯ ОБЕСПЕЧЕННЯ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ.....	74
<i>Н.В. Разенкова</i> ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	77
<i>М. Ф. Стасюк</i> ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФАКТОРИЗАЦІЇ.....	84
<i>А. Я. Цюприк</i> ЕТАПИ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХХ – поч. ХХІ ст.	89

Секція 2. ПРОБЛЕМИ ПСИХОПЕДАГОГІКИ БЕЗПЕКИ

<i>І.О. Баклицький, В.І. Слободяник</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСЕЙ СХИЛЬНОСТІ ДО РИЗИКУ СПРОБІТНИКІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ДСНС УКРАЇНИ	93
<i>В. Є. Голубко, М. Я. Нагірняк</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ КУРСАНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ	97
<i>А.М. Демків, Є.Ю. Литвиновський</i> НА ШЛЯХУ ДО ПРЕДМЕТУ ТА МЕТОДОЛОГІЇ “ПСИХОПЕДАГОГІКИ БЕЗПЕКИ”	101
<i>І. В. Денькович, А. Ф. Лозинський</i> ОФІЦЕРИ-УКРАЇНЦІ ВИПУСКНИКИ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)	105
<i>О.Я. Заверуха</i> ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ БАТЬКІВ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ	111
<i>А.М. Ковальчук, А.М. Петренко, В.Б. Лоїк</i> ПРОВЕДЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ РЯТУВАЛЬНИКІВ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ.....	116
<i>О.А. Кривошишина</i> ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ОСОБИСТОСТІ – ЖЕРТВИ СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ	122